

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

28 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 marca 2025 r. w Warszawie
skarg kasacyjnych Bank spółki akcyjnej w W. i A.O.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 16 grudnia 2021 r., V ACa 303/19,

w sprawie z powództwa A.O.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę ,

1) uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 lit. a. w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji zastrzegającej na rzecz pozwanego prawo zatrzymania zasądzonych na rzecz powódki kwot do czasu zaoferowania przez powódkę zwrotu opisanego w tym punkcie świadczenia do jego wysokości niemniejszej niż świadczenie podlegające zatrzymaniu i sprawę w tych granicach przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania;

2) oddała skargę kasacyjną pozwanego, pozostawiając Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Agnieszka Piotrowska

Paweł Grzegorzczak

Marta Romańska

(A.D.)

UZASADNIENIE

Powódka A.O. wniosła o zasądzenie od pozwanego Bank spółki akcyjnej z siedzibą w W. (dalej Bank) kwot 126 107,22 zł oraz 37 351,23 franków szwajcarskich (CHF) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty jako świadczeń nienależnych w związku z nieważnością umowy z 10 kwietnia 2008 r. o udzielenie powódce przez Bank S.A., którego ogólnym następcą jest pozwany Bank, umowy kredytu indeksowanego do CHF.

Wyrokiem z 11 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek pozwanego o odrzucenie pozwu (pkt 1), oddalił powództwo (pkt 2) i orzekł o kosztach postępowania (pkt 3).

Sąd Okręgowy ustalił, że 10 kwietnia 2008 r. powódka zawarła z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „[...]”, na podstawie której Bank udzielił powódce kredytu w kwocie 400 000 zł, waloryzowanego kursem CHF na warunkach określonych w umowie oraz załącznikach do niej. Spłata kredytu miała nastąpić w 360 miesięcznych ratach. Kredyt został udzielony na sfinansowanie zakupu na rynku wtórnym mieszkania w W. i związane z tym koszty oraz opłaty związane ze składkami z tytułu ubezpieczenia. W uzasadnieniu wyroku Sąd pierwszej instancji opisał szczegółowo postanowienia umowy i jej załączników. Strony zawarły następnie kilka aneksów do umowy, także opisanych w uzasadnieniu wyroku. W dniu 17 kwietnia 2008 r. pozwany wypłacił powódce kwotę 400 000 zł, stanowiącą równowartość 189 843,38 CHF. Pismem z 6 marca 2018 r. A.O. złożyła pozwanemu reklamację w związku z treścią klauzul niedozwolonych zawartych w umowie łączącej ją z Bankiem, kwestionując

ważność umowy kredytu. Oświadczyła, że przyszłe wpłaty dokonywane przez nią będą miały na celu jedynie ochronę przez zagrożeniem ze strony Banku, polegającym m.in. na podniesieniu oprocentowania lub skorzystaniu z ustanowionych zabezpieczeń. Powódka zastrzegła jednocześnie prawo zwrotu wpłaconych kwot. Pozwany rozpatrzył tę reklamację negatywnie. Powódka wchodzi w skład grupy reprezentowanej przez Miejskiego Rzecznika Konsumentów w W. po stronie powodowej w postępowaniu grupowym w sprawie o sygn. akt I C 519/16 toczącej się przed Sądem Okręgowym w Łodzi przeciwko Bank S.A. w Ł. o ustalenie, że umowy kredytu hipotecznego waloryzowanego CHF z konsumentami, w tym m.in. powódką, są nieważne w części regulującej waloryzację spłaty kredytu kursem CHF, ewentualnie ustalenie, że umowy te są nieważne w całości. W związku z tym pozwany wniosł o odrzucenie pozwu A.O. w tej sprawie.

W oparciu o poczynione szczegółowe ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia nieważności przedmiotowej umowy kredytu w całości na podstawie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 § 2 pkt 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (aktualny tekst jedn.Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej: „prawo bankowe”), ani sprzeczności jej treści z art. 353¹ k.c. Podniósł, że kwestionowane przez powódkę postanowienia umowne nie były wobec niej bezskuteczne w świetle art. 385¹ k.c., albowiem określały główne świadczenia stron i zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Stosowane przez pozwany Bank, w celu rozliczeń stron, kursy CHF do złotego nie odbiegały, według Sądu Okręgowego, znacząco od kursów rynkowych, w tym średnich kursów ustalanych przez Narodowy Bank Polski (dalej NBP), a zatem nie została wykazana przesłanka rażącego naruszenia interesów powódki.

Po rozpoznaniu apelacji powódki, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z 16 grudnia 2021 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie drugim w części w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 129 667,85 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 26 kwietnia 2018 r. do dnia zapłaty i kwotę 37 351,23 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 4 września 2018 r. do dnia zapłaty, a także zastrzegł na rzecz pozwanego Banku prawo zatrzymania tych kwot do czasu zaoferowania przez powódkę zwrotu świadczenia uzyskanego przez nią na podstawie umowy kredytu z 10 kwietnia 2008 r. zawartej między powódką

i Bank S.A. z siedzibą w W. do jego wysokości niemniejszej niż świadczenie podlegające zatrzymaniu. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny, dzielając ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, dokonał ich odmiennej oceny prawnej. Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego uznał, że kwestionowane postanowienia umowne miały charakter niedozwolony i były wobec powódki bezskuteczne, co prowadziło do niemożności utrzymania tej umowy w mocy i w konsekwencji do jej upadku, prowadzącego do dopuszczalności dochodzenia przez powódkę zwrotu zapłaconych na rzecz pozwanego Banku kwot w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym (art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c.). Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny zasądził reformatoryjnie od pozwanego na rzecz powódki należności wskazane w wyroku. Odnosząc się do podniesionego przez pozwanego zarzutu zatrzymania, Sąd Apelacyjny opowiedział się za jego dopuszczalnością w związku z tym, że umowa kredytu jest umową wzajemną. Podniósł, że zarzut ten spełnia funkcję środka obrony egzekucyjnej na korzyść Banku, który ma własne roszczenie przeciwko kredytobiorcy o zwrot kwoty wypłaconego mu kapitału kredytu.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony przez obie strony.

Powódka, zaskarżając wyrok w punkcie 1 w części uwzględniającej podniesiony przez pozwanego zarzut zatrzymania, zarzuciła naruszenie

- art. 69 prawa bankowego w zw. z art. 487 § 2 k.c. przez błędne przyjęcie, że umowa kredytu indeksowanego jest umową wzajemną,

- art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 117 § 2¹ k.c. przez bezzasadne przyjęcie, że pozwany w niniejszej sprawie jest uprawniony do dokonania zatrzymania, podczas gdy umowa kredytu indeksowanego nie jest umową wzajemną, a roszczenie pozwanego jest przedawnione, co wyłącza prawo pozwanego do skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania.

Formułując te podstawy powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części orzekającej o prawie zatrzymania i orzeczenie co do istoty sprawy przez wyeliminowanie tego rozstrzygnięcia.

Pozwany Bank, zaskarżając wyrok w części uwzględniającej apelację powódki, zarzucił naruszenie:

- art. 15^{zzs}¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w brzmieniu ustalonym ustawą z 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw ((tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 2095 z późn. zm., dalej „ustawa COVID 19”) oraz naruszenie art. 367 § 3 k.p.c., art. 397 § 1 k.p.c., art. 398¹⁰ k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności , a ponadto art. 2 TUE i art. 49 TUE przez zmianę składu sądu odwoławczego z trzyosobowego na jednoosobowy i naruszenie w ten sposób prawa strony do sądu, co doprowadziło, zdaniem pozwanego, do nieważności postępowania drugoinstancyjnego (art. 379 pkt 4 k.p.c.),
- art. 353¹ k.c. i art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 111 ust. 1 pkt 3 prawa bankowego przez błędne przyjęcie, że odesłanie do tabel kursów walut obcych stosowanych przez pozwanego Bank jest równoznaczne z przyznaniem uprawnienia do arbitralnego decydowania przez Bank o wysokości świadczeń powódki,
- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe ustalenie treści pojęcia jednoznaczności postanowień umownych,
- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 385² k.c. przez błędne przyjęcie, że postanowienia umowy zawierające odesłanie do tabeli kursowej Banku (określane łącznie jako klauzula *spreadu* walutowego) stanowią niedozwolone postanowienia umowne
- art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez błędne przyjęcie, że zastosowanie tych przepisów jest możliwe bez uprzedniego zweryfikowania czy kredytobiorcy są świadomi skutków ewentualnego upadku umowy oraz bez uzyskania oświadczenia, że skutki te akceptuje,
- art. 5 k.c., art. 6 Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L.95 z 21 kwietnia 1993 r. - dalej Dyrektywa 93/13) w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz z art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej przez uwzględnienie powództwa pomimo tego, że

zgłoszone przez powódkę roszczenie i oczekiwane sankcje powinny być uznane za nadużycie prawa podmiotowego (a w konsekwencji oddalone), jako sankcje nadmierne i nieproporcjonalne do powagi naruszenia,

- art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13 Dyrektywy 93/13 przez zanegowanie możliwości wykonania zobowiązania przy uwzględnieniu normy określającej wartość waluty obcej przez zastosowanie kursu średniego Narodowego Banku Polskiego (dalej NBP),

- naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. i art. 385¹ § 1. k.c. przez błędne przyjęcie, że Bank może pozostawać w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia restytucyjnego na rzecz konsumenta w okresie poprzedzającym powstanie stanu trwałej bezskuteczności umowy (wynikającego z upadku umowy w związku z abuzywnością), a w konsekwencji zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia doręczenia pozwanemu wezwania do zapłaty, pozwu i modyfikacji pozwu, pomimo że w tej dacie nie istniało jeszcze wymagalne roszczenie powódki.

Powołując się na te podstawy, pozwany wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do skargi kasacyjnej pozwanego i najdalej idącego zarzutu nieważności postępowania odwoławczego ze względu na rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny w składzie sprzecznym z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.), należy podnieść, że zarzut ten nie jest zasadny.

Skarżący podniósł, że Sąd drugiej instancji rozpoznał sprawę w składzie najpierw trzyosobowym, a następnie w składzie jednoosobowym, co doprowadziło, zdaniem skarżącego, do obniżenia standardu ochrony prawnej w sposób niezgodny z Konstytucją oraz EKPC i TUE. Z akt sprawy wynika, że po wpłynięciu apelacji powódki i jej doręczeniu pozwanemu, sprawa została wylosowana do referatu

sędziego sprawozdawcy SSA X. Y., a następnie w drodze losowania został wyłoniony skład trzyosobowy (k.552, k. 554 akt). Ze względu na powszechnie znany wybuch pandemii wirusa Covid 19 i związane z tym następstwa dla pracy sądów i innych instytucji użyteczności publicznej, rozprawa wyznaczona w tym składzie na 24 kwietnia 2020 r, została odwołana (k.558 akt). W dniu 29 czerwca 2020 r. odbyła się rozprawa przed Sądem Apelacyjnym w składzie trzyosobowym (k.566 akt), sędzia sprawozdawca złożył sprawozdanie, a następnie sprawa została odroczona bezterminowo ze względu na toczące się przed Sądem Najwyższym postępowanie w sprawie III CZP 41/20, którego wynik miał znaczenie dla tej sprawy. Postanowieniem Sądu Apelacyjnego z 7 października 2021 r. (k.587 akt) zawieszone postępowanie zostało podjęte. W dniu 2 grudnia 2021 r. została przeprowadzona rozprawa przed Sądem Apelacyjnym, w skład którego wszedł sędzia sprawozdawca SSA X. Y., zgodnie z obowiązującym wówczas art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID 19, przewidującym, że w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawłość lub precedensowy charakter sprawy. Na rozprawie żadna ze stron nie złożyła wniosku o zwrócenie się do prezesa sądu o wyznaczenie składu trzyosobowego, trudno także uznać, że niniejsza sprawa miała szczególnie zawły lub precedensowy charakter. Jednoosobowy skład Sądu Apelacyjnego był zatem zgodny z obowiązującym wówczas przepisem szczególnym podyktowanym powszechnie znaną nadzwyczajną sytuacją związaną z ogólnoświatową pandemią wirusa COVID 19. Nie doszło więc do nieważności postępowania z przyczyny wskazanej w art. 379 pkt 4 k.p.c. Już tylko na marginesie należy podnieść, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r. (zasada prawna), III PZP 6/22 (OSNP 2023, nr 10, poz. 104) Sąd Najwyższy uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID 19 ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Jednocześnie jednak Sąd Najwyższy w powiększonym składzie ustalił, że przyjęta

w tej uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia, wyjaśniając, że brak tego ograniczenia byłby niepożądany ze społecznego punktu widzenia i prowadziłby do nadwyreżenia powagi władzy sądowniczej oraz wizerunku sądownictwa. Oznacza to, że wydanie orzeczenia przez sąd drugiej instancji w składzie ukształtowanym na podstawie art. 15z¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID 19 w okresie do dnia 26 kwietnia 2023 r. włącznie, nie może stanowić samoistnej podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 20 marca 2024 r., II CSKP 2164/22 i z 21 czerwca 2024 r., II CSKP 718/23, a także postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lipca 2023 r., I CSK 4249/22).

Nie są uzasadnione rozbudowane zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia art. 385¹ k.c. w związku ze wskazanymi w podstawach kasacyjnych przepisami kodeksu cywilnego, prawa bankowego oraz Dyrektywy 93/13. Kwestie w nich poruszone zostały już rozważone i rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w świetle którego nie doszło do naruszenia przytoczonych w skardze norm prawnych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje aktualnie pogląd (po początkowym okresie przyjmowania poglądu przeciwnego), że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego w walucie obcej) określają główne świadczenia stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Skarżący zarzucił wadliwe przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zarzut ten jest niezasadny, albowiem w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wyjaśniono już, że wymaganie wyrażenia postanowienia umownego w sposób jednoznaczny, prostym i zrozumiałym językiem jest spełnione, gdy umowa przedstawia konsumentowi w sposób przejrzysty działanie mechanizmu waloryzacyjnego tak, aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy

konsekwencje ekonomiczne związane z zaciągnięciem wieloletniego zobowiązania kredytowego waloryzowanego kursem waluty obcej. Konsument powinien być jasno poinformowany przez bank, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy nieograniczone niczym ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (zob. wyroki TSUE z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13 oraz z 20 września 2017 r., C-186/16, a także wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W wyroku z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19 TSUE wyjaśnił, że wykładni art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowny kredytu, które powodują skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógłby racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, że ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków. W uzasadnieniu wyroku z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18, Sąd Najwyższy podniósł, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane z zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne. Ochrona konsumenta może zostać zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste

i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy.

Klauzule waloryzacyjne, które określają główne świadczenia stron i nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Nie jest zasadny kasacyjny zarzut wadliwego przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, iż postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Abuzywność tych klauzul została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE, w którym wyjaśniono, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, gdyż kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku; obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Są one niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18 oraz z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20).

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13. Dyrektywy 93/13 przez zanegowanie przez Sąd możliwości wykonania zobowiązania przy uwzględnieniu normy określającej wartość waluty obcej przez

zastosowanie kursu średniego NBP. Sąd Najwyższy stanął w swoich orzeczeniach na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., już po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że konsument następnie udzieli świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). W uzasadnieniu powołanej uchwały wyjaśniono, w nawiązaniu do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa TSUE (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który

mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Nie jest zatem dopuszczalne zastosowanie do rozliczeń stron średniego kursu Narodowego Banku Polskiego w oparciu o art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Postulat zastąpienia (substytucji) abuzywnych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego nie uwzględnia koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta.

Jeżeli bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument - tak jak ma to miejsce w okolicznościach sprawy - postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną, (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18 i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20; z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22), umowa jest trwale bezskuteczna (nieważna), a podstawą tej nieważności jest art. 58 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 25 października 2023 r., II CSKP 820/23; z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 oraz z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22).

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 5 k.c., art. 6 Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L.95 z 21 kwietnia 1993 r.- dalej Dyrektywa 93/13) w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz z art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej przez uwzględnienie powództwa pomimo tego, że zgłoszone przez powódkę roszczenie i oczekiwane sankcje powinny być uznane za nadużycie prawa podmiotowego (a w konsekwencji oddalone), jako sankcje nadmierne i nieproporcjonalne do powagi naruszenia. Ochrona konsumentów należy do priorytetowych zadań Unii Europejskiej (art. 38 Karty Praw Podstawowych). Konstrukcja zastosowana w art. 385¹ k.c. i art. 385² k.c. ma realizować dyrektywne zadanie sankcyjne, zniechęcając profesjonalnych kontrahentów zawierających umowy z konsumentami do wprowadzania do nich niedozwolonych postanowień. W związku z tym pozwany Bank jako przedsiębiorca, który stosował klauzule niedozwolone, w sporze z konsumentem nie może - w ramach zarzutów obronnych - powoływać się skutecznie na klauzule generalne w postaci zasad współżycia społecznego.

W toku postępowania w niniejszej sprawie powódka, powołując się na nieważność umowy kredytu, domagała się zwrotu - na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym - kwot spełnionych przez nią na rzecz pozwanego w oparciu o tę nieważną umowę. Pozwany zarzucił w związku z tym naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. w zw. z art. 455 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. i art. 385¹ § 1. k.c. przez błędne przyjęcie, że Bank może pozostawać w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia restytucyjnego na rzecz konsumenta w okresie poprzedzającym powstanie stanu trwałej bezskuteczności umowy (wynikającego z upadku umowy w związku z abuzywnością), a w konsekwencji zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia doręczenia wezwania do zapłaty, pomimo że w tej dacie nie istniało jeszcze wymagalne roszczenie powódki, albowiem powódka nie złożyła – po stosownym jej pouczeniu przez Sąd – skutecznego oświadczenia, doręzonego pozwanemu, że nie wyraża zgody na obowiązywanie klauzul abuzywnych. Stanowisko pozwanego znajduje podstawę w poglądzie Sądu Najwyższego wyrażonym w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadzie prawnej - z 7 maja 2021 r.,

III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). Pogląd ten wymaga jednak modyfikacji z uwzględnieniem wykładni Dyrektywy 93/13 dokonanej w orzeczeniach TSUE wydanych już po podjęciu tej uchwały i dotyczących zagadnienia wymagalności wzajemnych roszczeń zwrotnych, wskutek stwierdzenia nieważności umów kredytu. W wyroku z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, TSUE orzekł, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej - konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną. W razie stwierdzenia nieważności umowy kredytowej, konsument jest uprawniony do domagania się od przedsiębiorcy zwrotu świadczeń spełnionych przez konsumenta w wykonaniu tej umowy oraz odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania tego zobowiązania, po tym jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu tego świadczenia. Powstanie stanu wymagalności roszczenia o zwrot świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy oraz stanu opóźnienia w realizacji tego roszczenia przez zobowiązanego, nie jest zatem uzależnione od stanowiska konsumenta co do braku jego zgody na dalsze obowiązywanie umowy zawierającej klauzule abuzywne. Z orzecznictwa TSUE wynika także jednoznacznie, że przedsiębiorcy - w przypadku nieważności umowy kredytowej - przysługuje roszczenie o zwrot kapitału wypłaconego konsumentowi w wykonaniu tej umowy, z odsetkami za opóźnienie od dnia wezwania konsumenta do zapłaty (zob. wyrok TSUE z 15 czerwca 2023 r., C - 520/21 oraz postanowienie TSUE z 11 grudnia 2023 r., C - 756/22). Do powstania roszczenia zwrotnego (restytucyjnego) jest konieczne wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia,

a zatem doprowadzenie przez wierzyciela do stanu wymagalności własnej wierzytelności.

Z podanych wyżej przyczyn skarga kasacyjna pozwanego nie zasługiwała na uwzględnienie, co prowadziło do jej oddalenia (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Odnosząc się natomiast do skargi kasacyjnej powódki należy podnieść, że nie jest zasadny podniesiony w niej zarzut naruszenia art. 69 prawa bankowego w zw. z art. 487 § 2 k.c. przez błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że umowa kredytu indeksowanego jest umową wzajemną. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podziela pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, zgodnie z którym umowa o kredyt bankowy (art. 69 ust. 1 prawa bankowego) jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c., odsyłając w tym miejscu do jej pisemnego uzasadnienia.

Powódka zarzuciła także naruszenie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 117 § 2¹ k.c. przez bezzasadne przyjęcie, że pozwany w niniejszej sprawie jest uprawniony do dokonania zatrzymania, podczas gdy umowa kredytu indeksowanego nie jest umową wzajemną, a roszczenie pozwanego jest przedawnione, co wyłącza prawo pozwanego do skutecznego podniesienia zarzutu zatrzymania. Jak to już akcentowano, umowa kredytu jest umową wzajemną, czego konsekwencją jest, co do zasady, możliwość skorzystania przez stronę takiej umowy z prawa zatrzymania. Zarzut ten nie poddaje się jednak kontroli kasacyjnej wobec niedostatku ustaleń faktycznych i braku oceny prawnej kwestii przedawnienia roszczenia Banku wobec powódki przez Sąd Apelacyjny. Sąd Najwyższy nie może dokonywać takich ustaleń, ani tym bardziej czynić ocen prawnych bez takich ustaleń w sytuacji, w której nie były one przedmiotem rozważań Sądu Apelacyjnego. Sąd Najwyższy może bowiem poddać ocenie to, czy Sąd drugiej instancji prawidłowo zinterpretował i zastosował właściwą, adekwatną do podstawy faktycznej, normę prawa materialnego, tylko wtedy, gdy stan faktyczny jest kompletny, to znaczy, gdy zostały ustalone wszystkie fakty pozwalające na subsumcję (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, Nr 9, poz. 128, z 20 kwietnia 2004 r., V CK 92/04,

oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, IC Biuletyn Sądu Najwyższego 2003, nr 12, s. 46).

W tej sytuacji orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ k.p.c.)

Agnieszka Piotrowska

Paweł Grzegorzczak

Marta Romańska

(A.D.)

[r.g.]